

Awdurdodaeth gyfreithiol i Gymru?

Dr. Alys Thomas

Mae'r bleidlais ar 3 Mawrth 2011 a roddodd rwydd hynt i ehangu pwerau deddfu'r Cynulliad wedi cryfhau'r galwadau am gael awdurdodaeth gyfreithiol ar wahân i Gymru. Beth yw'r manteision a'r anfanteision?

Pam cael awdurdodaeth i Gymru?

Diddymodd Deddfau Uno 1536 a 1543 gyfreithiau Cymru gan ddarparu mai cyfraith Lloegr fyddai mewn grym yng Nghymru bellach. Gan fod y Cynulliad wedi bod yn pasio cyfreithiau gwahanol yng Nghymru ers 2007 ac wedi ehangu'i gymhwysedd deddfwriaethol ers mis Mai 2011, ai'r cam rhesymegol nesaf yw creu awdurdodaeth gyfreithiol ar wahân?

Ers y bleidlais gadarnhaol yn y refferendwm ar 3 Mawrth 2011, mae'r galwadau am gael awdurdodaeth ar wahân yng Nghymru wedi cryfhau o rai cyfeiriadau. Un ddadl dros hynny yw'r honiad nad oes dau gorff deddfu sylfaenol yn bodoli yn yr un awdurdodaeth mewn unrhyw fan arall yn y byd. Dadl arall yw ei bod yn dod yn fwyfwy anodd i wneud i awdurdodaeth gyfreithiol sengl 'Cymru a Lloegr' weithio wrth i swmp y cyfreithiau Cymreig gynyddu. Heb gael awdurdodaeth ar wahân, a yw'r model datganoli yn gynaliadwy yng Nghymru? Gellir edrych ar Ogledd Iwerddon yn hyn o beth, sydd â'i hawdurdodaeth gyfreithiol ei hun ond bod honno wedi'i seilio ar egwyddorion cyfreithiol tebyg iawn i rai Cymru a Lloegr.

Pam nad yw'n gynaliadwy?

Yr achos yn erbyn cael awdurdodaeth ar wahân yw bod cyswllt anorfod rhwng cyfreithiau Cymru a chyfreithiau Lloegr a bod goblygiadau ymarferol sylweddol i hynny. Er enghraifft, a fyddai'n rhaid dilyn penderfyniadau llysoedd Lloegr mewn achosion yng Nghymru? A fyddai angen datblygu proffesiwn cyfreithiol ar wahân? Caiff yr honiad bod angen awdurdodaeth ar wahân ar y cyfreithiau gwahanol sy'n ymddangos yng Nghymru ei gwestiynu gan y rheini a fyddai'n dadlau bod cyfreitheg, system a gweithdrefn gyffredin yn caniatáu i lysoedd weithio mewn tiriogaethau gwahanol. Mae llysoedd Cymru a Lloegr yn hollol gymwys i benderfynu pa achosion sy'n ymwneud â chyfreithiau Cymru a Lloegr a chyfreithiau Cymru'n unig.

Heb gael awdurdodaeth ar wahân, a yw'r model datganoli yn gynaliadwy yng Nghymru?

Beth yw awdurdodaeth gyfreithiol?

Awdurdodaeth yw'r diriogaeth neu'r cylch gweithgarwch sy'n dod o dan awdurdod cyfreithiol llys neu sefydliad arall. Mae Cymru a Lloegr yn creu un awdurdodaeth sengl ar hyn o bryd – un o oblygiadau hyn yw bod deddfau San Steffan yn cael eu disgrifio fel bod ganddynt effaith diriogaethol ar "Gymru a Lloegr" hyd yn oed os mai dim ond i Loegr y byddant yn berthnasol.

Cydgrynhoi deddfwriaeth a llyfr statud i Gymru

Er y byddai nifer o bobl o'r proffesiwn cyfreithiol yng Nghymru'n gwrthwynebu creu awdurdodaeth ar wahân, mae pryder cynyddol am yr angen i gydgrynhoi deddfwriaeth sy'n ymwneud â Chymru. Teimla rhai bod y sefyllfa bresennol, sy'n golygu datblygu Deddfau Seneddol sy'n gwneud darpariaeth wahanol ar gyfer Cymru a Lloegr, a'r rheini wedyn yn cael eu diwygio ar wahân gan ddeddfwrfeydd gwahanol, yn anghynaliadwy ar gyfer datblygu cyfreithiau hygyrch a dealladwy. Un ateb posibl fyddai cydgrynhoi deddfwriaeth mewn cyfres o ddeddfau Cymreig swmpus, er enghraifft, ym maes llywodraeth leol neu addysg. Byddai hyn yn gwneud y gyfraith yng Nghymru – ac yn Lloegr – yn haws i'w deall.

Un ateb posibl fyddai cydgrynhoi deddfwriaeth mewn cyfres o ddeddfau Cymreig swmpus

Ar thema debyg, mae pwyllgorau yng Nghaerdydd a San Steffan wedi clywed tystiolaeth gan y proffesiwn cyfreithiol a grwpiau cymdeithasau sifil eraill bod angen llyfr statud i Gymru a fyddai'n rhoi un ffynhonnell gyfeiriol gynhwysfawr ar gyfer deddfwriaeth sy'n effeithio ar Gymru.

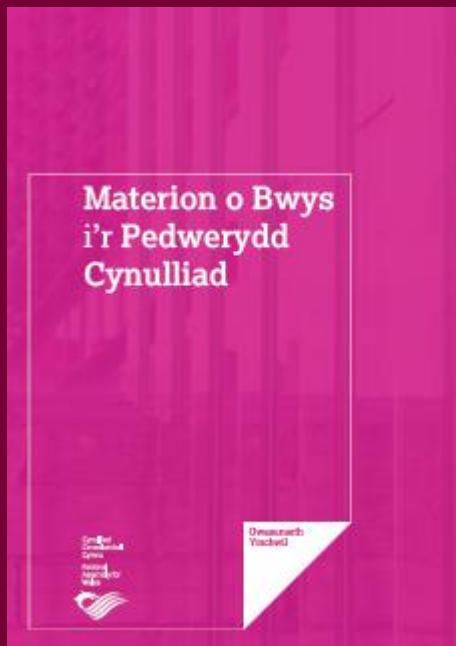
Gall llyfr statud i Gymru roi un ffynhonnell gyfeiriol gynhwysfawr ar gyfer deddfwriaeth sy'n effeithio ar Gymru

Dull Cymreig o weithio?

Er gwaethaf gwahaniaeth barn am gael awdurdodaeth gyfreithiol ar wahân, mae cytundeb ymhlith llawer bod Cymru, ers datganoli, wedi meithrin ei dull cyfreithiol ei hun o weinyddu cyfiawnder. Mae Cymru bellach yn sefyll ar ei phen ei hun fel uned weinyddol o fewn system gyfreithiol Cymru a Lloegr sy'n cydfodoli â thiriogaeth Cymru. Mae'r Barnwyr Llywyddol wedi dod yn Farnwyr Llywyddol Cymru ac o fewn Gwasanaeth Llysoedd Ei Mawrhydi ceir uned weinyddol ar wahân, sef Gwasanaeth Llysoedd Ei Mawrhydi Cymru, gyda'i chyfarwyddwr ei hun.

Yn y Llys Gweinyddol y daw'r llysoedd i gyswllt yn y ffordd fwyaf uniongyrchol â gweithredoedd sefydliadau datganoledig Cymru, oherwydd mae'n clywed yr heriau i gyfreithlondeb y modd y mae'r cyrff cyhoeddus hynny'n gweithredu. Mae ei swyddogaeth wedi bod yn datblygu ers 1999 ond ers 2009 caiff ei weinyddu gan dîm sy'n gweithio o Gaerdydd. Ar ôl i'r achosion gael eu trosglwyddo i Gymru, cânt eu gweinyddu fel arfer o Gymru a gwneir penderfyniadau arnynt gan farnwr o'r Llys Gweinyddol mewn llys perthnasol yng Nghymru.

Erthygl o gyhoeddiad gan y Gwasanaeth Ymchwil

Materion o Bwys i'r Pedwerydd Cynulliad

Mae'r ddogfen hon wedi cael ei pharatoi'n arbennig ar gyfer Aelodau'r Cynulliad gan y Gwasanaeth Ymchwil. Mae'n trafod rhai o'r pynciau hynny sy'n debygol o fod o bwys i Aelodau yn ystod y Pedwerydd Cynulliad.

Materion o Bwys i'r Pedwerydd Cynulliad

Am rhagor o gyhoeddiadau, gweler **ein tudalennau ar wefan y Cynulliad**.
www.cynulliadcymru.org/bus-assembly-publications-research.htm

Y Gwasanaeth Ymchwil
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1NA

E-bost: **Research.Service@wales.gov.uk**
Twitter: **[@YmchwilCCC](https://twitter.com/YmchwilCCC)**